

— Մօրաքոյր Թէրէզիկ, կ'աղաչեմ...
 Մօրաքոյր Թէրէզիկ պիտի լը կը շարժէր և
 — կէս մը վարանոտ կէս մը տրամադիր —
 գրեթէ անմաղ գանկին վրայ կը տեղաւորէր
 խախուտ գլխանոցը՝ որուն եղբրքերը չըլա-
 պատող ճերմակ զարդերը շղարշին սեւութիւնը
 սւելի կը շնչէին: Սակայն վարանումը կը
 յաղթանակէր միշտ եւ մօրաքոյր Թէրէզիկ ան-
 փոփոխ կերպով կը պատասխանէր.
 — Տակաւին չես կրնար լսել այդ պատմու-
 թիւնը...

— Բայց իմ տարիքին դուն աւելին կը լը-
 տէիր...

Փափուկ, օգային մատներովը ծոծրակս
 չօշափէի:

— Գոռ տարիքիդ դիտ վերի յարկը կը զըր-
 կէին որ եւ է առարկայ մը բերելու...

— Եւ երբ վերադառնայիր, պատմութիւնը
 կը լսէիր:

— Ձէի վերադառնար, դաւա՛կս, որովհե-
 տեւ բերելիք առարկաներ չկար. երբ այդ պաշ-
 տօնը կը յանձնէին ինծի, կը հասկնայի թէ
 պէտք էր հեռանալ, ու կը հեռանայի...

Իմ ինդրանքս եւ մօրաքոյր Թէրէզիկի խո-
 տայը այսպէս կը շարունակուէին: Օր մը —
 կարծեմ տասներորդ տարին լրացուցած էի -
 մինչ աւելի յաճառօրէն թախանձանքս կը յար-
 նէի վերօնիդ հանրմի պատմութիւնը լսելու
 համար, մօրաքոյր Թէրէզիկ, փոխանակ դէպ /
 իր սենեակը ուղղուելու, մասնաւոր ուղադրու-

թեամբ մը ինծի նայելէ վերջը.

— Հիմա բաւական մեծցած ես, ըստ, ին-
 ծի կը թուի թէ կրնամ փափաքիդ գոհացում
 տալ...

Սիրտ արոփել սկսաւ, մինչ մօրաքոյր Թէ-
 ռէզիկ կը տեղաւորուէր ընդարձակ սենեակին
 լայն բազմոցներէն մէկուն վրայ: Իսկ ես, կը
 սպասէի, աչքս անդադար տանելով իր թաւա-
 պատ հողաթափներէն՝ իօթէնի կայսրուհիին
 հոշակաւոր վիճակէն շղարշէի կողմէ շինուած
 պատկերին ընդօրինակութեան՝ որ պատը կը
 զարդարէր:

— Արդեօք... արդեօք գեղեցիկա՞մ էր
 ան... մնչե՞ք՝ անձիս մէջ տիրող գեղեցիկու-
 թեան փափաքը յագեցնելու աննշէն դրողում՝
 եւ միեւնոյն ատեն՝ մօրաքոյր Թէրէզիկը ժամ
 առաջ պատմութիւնը սկսելու պարտաւորու-
 թեան մէջ գնելու նպատակով:

— Ասո՛ր ալ տեղեկանալ կ'ուզես, հետա-
 ջրբքի՛ր: Գիտցի՛ր ուրեմն, շատ գեղեցիկ էր.
 այսերը ճերմակ թաւիչէ էին, չըթունքները՝
 կարմիր վարդ մը. աչքերը՝ երկու աստղեր.
 ձայն մը ունէր որ... Յաճախ միասին նաւակի՝
 Կէօք-Սուլու կ'երթայինք... «Թէրէզիկ, կ'ը-
 սէր ինծի՝ թրքական կանանոցներէ տարբերու-
 լիւն չունէր մեր տունը: Ես շատ կը նեղուիմ
 անոց մէջ... Երբեք ընդունելութիւններու
 իրկայ չենք գտնուիր. հիւրասեղաններուն չենք
 մասնակցիր: Եւ սակայն ինչո՞ւ ազատ չըլլանք:
 Մենք իսլամուհիներ չենք: Երբեք իբր մամուհի:

1) Համոյեով կը հրատարակեմ տիկին Խս-
 կաւի Միմասի այս ամտիպ նորավէպին հայերէն
 յարգմանութիւնը, գոր Մ. Կ. մեզի ուղարկեց:
 Ինչ որ ամոր մէջ կը պատմուի — թէպէտ
 դէպքերը թոյլտրվին պատմութիւնի պէս անցած
 չեն — երեւակայական չէ: Թրմկլըրեան վերօ-
 նիքս հանրմի, Մօլտօ-Վալաֆիոյ իշխան Կոս-
 տանդին Կիմայի հետ, ասկէ մօտաւորապէս 115

տարի առաջ՝ սիրահարութիւնը, անոր հետ
 փախչիլը եւ ամուսնանալը եւ յետոյ բոնի ա-
 մուսնալուծուիլը իրականութիւն են: Նայել իսկ
 Եյդ դէպքերուն վրայ վէպ մը եւ քանաստեղ-
 ծութիւններ գրած եմ ժամանակիկ, ինչպէս
 նաեւ երաժշտական եղանակներ յօրինուած:

պիտի չընդունին՝ մէկը որ զիս տան մէջ բա՛ տարկէ: Ես, էս ինչք պիտի ընտրեմ ամուսինս: Կը տեսնես...»: Ո՛ւր պիտի գտնես ուզածդ, Վերօնիքա, հարցոյցի տխրօրէն... Ես ալ մէկու մը կը համակրէի. նոյն իսկ զիս ամուսնու՛ ինդրեց. եղբայրս Հօճա Յովհաննէս յարմար չդատեց. «Քոյրս, ըսաւ, Տափուտ Պետրոսը քեզի համար չէ:» Գլուխ ծոցի, չէ՞ որ մեծ եղբայրս է. եւ սակայն ինծի այնպէս կը թուի թէ խորապէս կը սիրէի Տափուտ Պետրոսը... ո՛րքան համակրելի էր ան... Այլեւս իրեն վրայ չեմ խորհիր...

«Օր մը, մինչ նաւակով Ստեփանի առջեւէն կ'անցնէինք եւ այս պատմութիւնը կը կրկնէի իրեն, Վերօնիքայի աչքերը փախիւմ մը ունեցան, նման իրիկնամուտի արեւին, որ յետի՛ չողքով անպատմելիօրէն կը լուսաւորէր փոքրիկ ծոցին զողողացող ջուրերը...

Քանի որ ըսպէ լոց մօրաբոյր Քէրէղիկ. կարծես հեռաւոր անցեալին վերիշումներէն բխկոտած: Եւ խկոյն.

— Բայց նախ ըսեմ թէ ինչպէ՞ս ճաշ զինքը... Այդ իրիկունը թղթախաղ կար մեր տունը: Բարձրաստիճան պաշտօնեաներ պիտի գային՝ եւ մեր լսածին համեմատ՝ բոմանացի իշխան մը:

— Կ'ուզեմ տեսնել զինքը, ըսաւ Վերօնիքա, եւ պիտի տեսնեմ...

Նշքերը գոց՝ այսր ուժգնօրէն թեւիս իր-թշնուց:

— Խնժք փախցուցիր, գոչեցի՞ ահարկած, վասն զի լաւ գիտէի որ միտքը դաժմ կատարողներէն էր:

— Բնա՛ւ, քնա՛ւ, պատասխանեց, իր ծային անդիմադրելի փառաբանք մը տալով. արդէն իշխանին մասին բաներ մը լսած եմ. իր երկիրը՝ աստղանման գեղեցիկուհի մը անձնասպան է եղեր, վասն զի չէ կրցած ինքզինքը իշխանին սիրցնել: Թէրէղիկ, ես կ'ուզեմ սիրուել իրմէ, եւ... պիտի սիրէ զիս:

— Նորէն, կ'ըսեմ, դուն խնթեցեր ես... Եւ ի՞նչ միօրցի պիտի գիտես իր սէրը զբաւելու համար:

— Տակաւին չեմ գիտեր. բայց ինծի այն

պէս կուզայ որ... Տե՛ս, Թէրէղիկ, ի՛նչ հիւսիսի իրիկուն. ապահով եմ որ հրապարակները նաւակով պիտի ժամանեն... Սենեակիդ մէկ պատուանքը գաւթիթին վրայ կը նայի՞ ուրկէ ստիպուած ես անցնի՞ ընդունելութեան սրահ: Երթալու համար: Կ'ըսեմ քեզի թէ պիտի տեսնեմ իշխանը...

Եւ ասկի ցած ձայնով աւելցուց.

— Սի ալ զիս պիտի տեսնէ...

Դիպուածը նպաստաւոր եղաւ անոր:

Լուսինը այնքան փայլուն էր, որ մարդ անոր լոյսը արեւին հետ գրեթէ կը չփոթէր. այդ արեւաթեյալ ճառագայթներուն տակ՝ կ'անհետանային աստղերուն արձակած կայծերը, եւ Վոսփորի ծովահայից տուններուն մէջ վառող յոյսերը աճեցանալով: Ընդհանրումներ ունէին:

Ճաշէն անմիջապէս վերջը՝ սենեակիս բաց պատուանիս առջեւ տեղաւորուեցանք:

Վերօնիքան իր մաշկախոնքներուն շքեղագոյնը հաղած էր. զանակաւոր քոշ որ ձգած էր իր պղնձագոյն մազերուն վրայ, որոնց ճակատը տեղաւորած էր կարմիր մեխակ մը:

— Աստուած իմ, ո՛րքան զեղեցիկ ես, գոչեցի, ձեռքերս միացնելով:

— Ախ, բնաւ, այնքան պէտք ունիմ այս երեկոյ գեղեցիկ երեւոյթութեան...

Նաւակները անդադար իրարու կը յաջորդէին:

— Թէրէղիկ, ինքն է, մնչեց Վերօնիքան:

Ձեռքի շարժում մը ըրաւ դէպի ցոյց տուած անձնաւորութիւնը՝ որուն կը հետեւէր սպասուոր մը: Անշուշտ երկրորդ շարժում մըն ալ ըրած էր, որուն անդադարձաբար միայն այն ատեն, երբ տեսայ իշխանը որ զլուխը դէպի մեզ վերցուց, յետոյ ծոխնը որ զլուխը դէպի վերցուց եւ չրթներուն տարաւ... Այն չբեց կարմիր մեխակը՝ որ վայրկեան մը առաջ Վերօնիքայի մազերը կը դարձաւ: Մազիկը ինչպէս էր ճիշդ իշխանին կուրծքին վրայ...

Վարդապետի ետեւ պահուած՝ կը դիտէի զինքը. ասոնց փտանդը նկատի առնելով՝ միք սեւեռեց աչքերը եւ երկու ձեռքերովս համարձակ դրկեց դէպի մեր պատուանքը...

Ձաւակ, կը հաւաստեմ քեզ որ Մօյսոս

Վալաթիոյ մեծանունը իշխանը Կոստանդին Կիրա շատ զեղեցկազէմ մարդ մըն էր. հոս ղինքը Պէրլատէ Գոսթաքի կը կոչէին:

Արդ այդ դէպքէն ամիս մը վերջը՝ Հօճա Յովհաննէս եղբայրս ղիս քովը կանչեց. մտաւ հոգ երեւոյթ մը ունէր:

— Մարաղիւ լուր մը պիտի հաղորդեմ քեզի, ըսաւ. Վէրօնիքան ամենէն նուիրական պարտականութիւնները մոռնալով՝ յունաւան օտարի մը կողմէ առեւանդուելու զիջած է. թէպէտեւ յոյն եկեղեցական մը պսակեր է ղիւնք, բայց եւ այնպէս՝ անհնարին է որ ամուսնութիւնը ընդունինք. Վէրօնիքային հայրը կը խնդրէ ինձմէ՝ մեծ եպարքոսին քով վախճած աղեցեցութիւնս ի գործ ղինել այդ ամուսնութիւնը չեղեալ նկատել տալու համար... Թէրէզիկ, երբ մեր հօրեղորո աշխիւր իր ընտանեաց ղիրկը վերադառնայ, յորգորէ ղինքը որ յապաղոյն ճամբու մը հետեւի:

Եղբորս ըսածին պէս քանի մը շաբաթ վերջը վերադարձաւ Վէրօնիքան:

Ինծի այնպէս կը թուէր որ ղինքը գունատ եւ յուսաբեկ պիտի տեսնեմ. ուստի զողջալոյ պացի իր մօտը: Ենթադրութեան հակառակ՝ ալ աւելի զեղեցիկ եւ զուարթ էր. մանաւանդ աչքերուն խորը բոց մը կը վառէր զոր թերեւս ղեւ չէի նշմարած: Երբ առանձին մնացինք.

— Յաղթանակել կը կարծեն, ըսաւ, վասն ղի նորէն ղիս հոս բերին. արդ ուշ ղիր խօսքիս... Յաղթանակը այն ատեն միայն տարած պիտի ըլլան, երբ ան մեռնիմ, կամ ան ղիս մոռնայ...

Եւ իր անմահ ծայնովը՝ այդ թուականին շատ համբաւաւոր երգի մը սա տողերը երգեց.

Կուլայ եւ կը խնդայ,
Վասն ղի պիտի վերապիլիմ՝
Իրեմ եւ իր սիրականիմ համար՝
Միրոյ գեղեցիկ օրերը...

Գիտնալով թէ ինչ խիստ հակողութեան տակ կը գտնուէր, եւ ոչ իսկ մտքէս անցաւ իրեն հարցնել թէ ի՞նչ բանի վրայ կը դնէր յոյ-

սր եւ թէ իշխանը ի՞նչ կրնար փորձել ղինքը վերստին ունենալու համար:

×

Ամառուան վերջերն էր, եւ մօտ էր ղիւղէն մեկնելու օրը:

Իրիկուն մը երբ թղթախաղով զրադած էի. — Թէրէզիկ, ըսաւ խեղդուկ ձայն մը, — Վէրօնիքայի ձայնը:

Մինչ զարմանքի ճիւղ մը պիտի արձակէի ղինքը այդ ժամուն հոն մինակ տեսնելու համար, մատը շրթունքներու վրայ դրաւ:

— Դուն միշտ բարեի եղեր ես ինծի ըսաւ. չէի կրնար մեկնել տանց ղեղմէ հրաժեշտ առնելու... Ողջագութե՛ր՝ ղիս:

Հասկցայ թէ իր այդ այցելութիւնը ինչ կը նշանակէր... Բայց բերանս բանալու ժամանակ չգտած՝ ան արդէն հեռացեր էր...

Փոքրիկային ղիւնք մըն էր... Հովը ծովէն կը փչէր սաստկութեամբ, պատուհաններու փեղկերը կարծես ցաւի ճիւղեր կ'արձակէին:

Յաւով կը խորհէի մեկնողին բառ մը՝ 'բանալու կարող եղած ըլլալու վրայ: Թէպէտեւ շատ ուշ՝ գրեթէ արշալոյսին՝ անկողին մտայ, եւ սակայն անկարելի եղաւ աչքս բացել...

Հետեւեալ եւ յաջորդ օրը ֆանացի շուրջիններուս բերնէն բառ մը յսել, կամ իրենց շարժումներէն բան մը հասկնայ. հնար չեղաւ. ոչ ոք Վէրօնիքայի անուր կ'արտասանէր. ոչինչ ուրեմն ղիս չէր յուսատրեր:

Երրորդ իրիկունը՝ մինչ սիրտս նուաղելու աստիճանին հասած՝ հեծկտանքներս զսպելու անկարող կը զգայի ինքզինքս, մեր տան ծերունի վարդապետը Հ. Մանուէլ Տերփիլեան, որ աչքը գետնին սեւեռած՝ սենեակին մէջ կ'ենթեւեկէր, յանկարծ աւջեւս կանգ առաւ:

— Վէրօնիքան... կրցայ արտասանել, դէպի իրեն վերցնելով արտասուքներէ կարմրած աչքերս:

Հ. Մանուէլի ձեռքը մաղերս շօտփեց, եւ տեսայ որ ճերմակ մօրուր կը զողար կուրծքին վրայ:

— Աղջիկս, ըսաւ, պէտք է աղօթել իրեն համար, մօրութեամբ ամէն ոչխարի համար...

Ու աւելցուց.

— Աստուածային գթութիւնը անսահման է. անշուշտ յայնորէն պիտի ներուի իրեն. մասն զի ան չափ սիրեց...

Երբ բաւականատէն վերջը, հակառակ որ ինծի բան մը չէին ըսէ, իմացայ ողբերգութիւնը՝ միակ ականատես վկայէն, — նաւավար մը որ հրաշքով մահուընէն ազատած էր — վերյիշեցի Վէրօնիքայի խօսքերը.

— Միայն այն ատեն յաղթանակը տարած պիտի ըլլան, երբ մեռնիմ, կամ ան զիս մոռնայ...

Երկուքն ալ զիրար չէին մոռցած...

Քանի մը ամիս վերջը՝ Վալաքիայէն՝ ուր յաջողեր էին զինքն աքսորել տալ, իշխանը ծըպտուած Պոլիս վերադարձեր էր եւ Ֆէնէր՝ բարեկամի մը տունը ապաստանելով, յաջողեր էր անկէ սիրային երկտող մը հասցնել իրեն իբր ամուսին ընտրած կնոջ ձեռքը...

Վէրօնիքան՝ հօրը պալատ կանչուած մէկ իրիկունէն օգտուելով, տունէն մեկնած եւ հաւատարիմ ծառայի մը ընկերակցութեամբ, դէպի իր սիրականը դացած էր. իշխան Կիքա, Ազապ-Գարուի ծովեզրը, նաւակի մը մօտ իրեն կը սպասէր:

— Հոգիս, ըսաւ իշխանը, Վէրօնիքան կուրծքին վրայ սեղմելով, աչքերուս լոյսը, ծովը ահեղի է եւ վտանգը մեծ: Եւ սակայն սէտք է որոշում մը տալ...

— Մեկնինք... պատասխանեց Վէրօնիքան, զլուրի իշխանին ուսին կրթնցնելով:

Իսկապէս դարհուրելի դիչեր մըն էր... Հեռուն դէպի ծաթիւ, կայծակները անդադար կը

ճեղքէին ամպերուն սեւ զանգուածը... Թուրք նաւաստին գիտակից էր վտանգին. սակայն չանչն հրապուրուած, յօժարեցաւ զիրենք իր նաւակին մէջ ընդունիլ. բայց հազիւ քսան կանդուն հեռացեր էին, երբ նաւաստին, ուժասպառ, թիբեր լքեց... Թիափարելով դէպի եղերք վերադառնալի իսկ անհնար էր:

— Զուր է տարրերուն դէմ մաքառիլ, ըսաւ մարդը, եւ յիմարութիւն Ալլահի կամքին դէմ չարժիլ: Փորձենք լողալով եղերքին հասնիլ, զուցէ դեռ չափ ուշ չէ...

Եւ իսկոյն նաւաստին ծով նետուեցաւ: Ինքզ ալ փրկութեան ուրիշ միջոց չկար...

Իշխանը պաշտած կնոջը աչքերուն մէջ խորասուզուեցաւ անձկութեամբ...

— Մահը քեզի հետ, քան կեանքը առանց քեզի... արտասանեց Վէրօնիքա: Եւ աւելի ուժգնօրէն սեղմելով իշխանը տենդոտ կուրծքին վրայ, իրեն քովը մնաց նաւակին մէջ...

Այս պատմութիւնը լսելէս բաւականատէն վերջը, օր մը, երբ մինակ էինք մօրաքոյր Թէրէզիկին հետ, նուազած ձայնով խօսքը բերի Վէրօնիքա հանրի ողբերգական վախճանին վրայ:

— Մօրաքոյր Թէրէզիկ, մնչեցի, իր դիակնացած վիճակին մէջ ալ զեղեցի՞կ էր, ինչպէս կենդանութեանը:

Ո՞վ տեսաւ իր դիակը, գաւա'կս, պատասխանեց. ո՞չ ոք. ծովին անդունդներուն խորը անհետացի էր...

Թրգմ. Փրանսերէնէ Մ. Կ.

ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍ